

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระบรมราโชวาท เกี่ยวกับการศึกษาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความสำคัญต่อนหนึ่ง ว่า “...นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้วจำเป็นต้องอย่างหนึ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่ง เป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประดับประดา หนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์...” (สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2543 : ก) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติไว้ใน มาตราที่ 23, 24 และ 26 สอดคล้องกันว่าการจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย ทักษะ ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้ เหล่านั้น ให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงงาม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณา พัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และ การทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับ และ รูปแบบการศึกษา (สำนักงานกฤษฎีกา. 2545 : 13 – 15) สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติ (พ.ศ. 2545 – 2559) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2545 : 50 – 51) ได้กำหนดแนวนโยบายเพื่อดำเนินการปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่พึงงาม โดยมียุทธศาสตร์การดำเนินงาน กำหนดลำดับความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่จะต้องเร่งสร้างเสริมให้เกิดขึ้นกับ คนไทยทุกคนในช่วงแรกและช่วงเวลาต่อไป ดังนี้คือ มีความเพียร รู้จักเก็บออม มีคุณธรรม มีวินัย ซื่อสัตย์ ซึ้นชมคนดีมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม รักชาติ รักแผ่นดิน

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และ ปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริม และสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน. 2553 : 53) และ สมพงษ์ จิตระดับ สุ้องกะวาทิน (2547 : 70) ได้นำเสนอ คุณลักษณะเด็กไทยที่พึงประสงค์ว่า ต้องยึดอย่างไทย ใจดี มีน้ำใจ ใฝ่สันติ รักความยุติธรรม ผูกมิตรเป็นเพื่อนกับทุกคน มีความมั่นใจในตนเองแบบสากล แต่อ่อนน้อมต่อมตนแบบ วัฒนธรรมไทย มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาคอมพิวเตอร์ และวัฒนธรรม ที่หลากหลาย รู้จักสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ จิตสำนึกสาธารณะในการเมืองระบอบ ประชาธิปไตย ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งพาตนเองได้ มีแนวทาง มัชฌิมาปฏิปทา เป็นวิถีที่เรียบง่ายตามแนวทางพุทธศาสนา รู้จักคุณค่าของตนเอง ยอมรับ ในความแตกต่างแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นไปตามนโยบาย และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ หลักการ และจุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และ พลโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนา และประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยยึดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดไว้ดังนี้คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย และ 8) มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 7)

เยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ เป็นความหวัง และอนาคตของชาติ ประเทศชาติ จะเจริญหรือพัฒนาไปได้มากน้อยเพียงไร ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ การจัดการศึกษาให้กับเยาวชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่สังคมทุกภาคส่วนต้องเข้ามา มีส่วนร่วมรับผิดชอบ เพราะในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalizations) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างมากในสังคมไทย คนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยมที่เป็นผลกระทบจาก

การเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศทั้งทางสื่อสารมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยขาดการคัดกรอง และเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้คุณธรรม และจริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะเด็ก และเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ปลูกฝังศีลธรรมให้มีคุณภาพ และจริยธรรมลดน้อยลง นำไปสู่ค่านิยม พฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยม และบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2549 : 4) และเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทยไปมาจากสังคมไทยในอดีตที่เคยสงบเรียบง่าย มีน้ำใจ และเอื้ออาทรต่อกัน ได้กลีบกลายเป็นสังคมที่เน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นและมีค่านิยมด้านวัตถุ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 1) ความพยายามในการปลูกฝังคุณธรรมนั้นเป็นประเด็นที่นักจิตวิทยา และนักการศึกษาจำนวนไม่น้อยให้ความสนใจ มีความเห็นที่สอดคล้องกันถึงอิทธิพลที่สังคมวัฒนธรรมมีต่อการพัฒนาคุณธรรมหรืออภินัยหนึ่งนั้นมองว่า คุณธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ปลูกฝังได้ผ่านกระบวนการสังคมประกิดในรูปแบบต่างๆ ซึ่งการปลูกฝังนี้ทำได้ตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชน ซึ่งวิธีการเสริมสร้างคุณธรรมให้กับเด็กและเยาวชนนั้นมีอยู่หลากหลาย จึงควรเสริมสร้างคุณธรรมผ่านกิจกรรมที่บูรณาการกลวิธีต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งในแง่ของความคิด พฤติกรรม หรืออารมณ์ความรู้สึก อันก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2551 : 3-4)

จากการสังเกต และผลการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัยในสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครองนักเรียน ในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอำเภอ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 พบว่า สภาพปัจจุบันนักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไม่เหมาะสม เช่น พุดไม่ไพเราะ ก้าวร้าว ดัดสินปัญหาโดยการใช้กำลัง เห็นแก่ตัว ขาดความซื่อสัตย์สุจริต เข้ากับเพื่อนไม่ได้ โกรธง่าย ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เชื่อฟัง ไม่มีระเบียบ ขาดความอดทน ไม่เสียสละ ฝ่าฝืนระเบียบของโรงเรียน ไม่ตั้งใจเรียน และผลการเรียนไม่ดี สอดคล้องกับกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 (2554 : 2) พบว่า ปัจจุบันนักเรียนมีปัญหาทางพฤติกรรมแทบทุกโรงเรียน กล่าวคือ มีพฤติกรรมอันไม่พึงปฏิบัติในโรงเรียน เช่น ฝ่าฝืนกฎระเบียบต่างๆ ของโรงเรียน และการประพฤติในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่อยู่ในระเบียบวินัย ทำความหนักใจให้ครู และ

ผู้ปกครองนักเรียนเป็นอย่างมาก ได้แก่ ขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบ ไร้ระเบียบวินัย ขาดความซื่อสัตย์และเสียสละ ดิคเกมส์ เล่นการพนัน ตกเป็นเหยื่อโฆษณา ไม่ส่งงานที่ได้รับมอบหมาย แต่งกายผิดระเบียบ ไม่เข้าเรียนตามเวลา แสดงกริยาไม่เหมาะสม พกพาอาวุธ ตลอดจนการไม่ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน เก็บเงินหรือสิ่งของได้ไม่นำมาแจ้งครูเพื่อประกาศหาเจ้าของ ซึ่ง พรสันต์ เลิศวิทย์วิวัฒน์ (2550 : 4) กล่าวว่า เด็กและเยาวชนได้รับการหล่อหลอมจากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ส่งผลให้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การนิยมซื้อสินค้าราคาแพง มีนิสัยบริโภคนิยมฟุ้งเฟ้อ สุรุษสุร่าย การเสพและดื่มของมีเมา การมั่วสุมเล่นการพนันและเกมคอมพิวเตอร์ การทะเลาะวิวาท และการใช้ความรุนแรง และพัชรี ศรีสังข์ (2551 : 6) ได้ศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ด้านสติปัญญามากกว่าและไม่ก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หรือเกิดขึ้นบางพฤติกรรม และไม่คงทนถาวร

จากการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดขอบเขตของการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2553 ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 4 ระดับ คือ ไม่ผ่าน ผ่าน ดี ดีเยี่ยม ผลการทดสอบพบว่า คะแนนการสอบวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้าน 1) รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์ มีคะแนนในระดับดี ร้อยละ 48.16 2) ซื่อสัตย์สุจริต มีคะแนนในระดับดี ร้อยละ 38.81 3) มีวินัย มีคะแนนในระดับดี ร้อยละ 69.94 4) ใฝ่เรียนรู้ มีคะแนนในระดับดี ร้อยละ 14.96 5) อยู่อย่างพอเพียง มีคะแนนในระดับดี ร้อยละ 6.08 6) มุ่งมั่นในการทำงาน มีคะแนนในระดับดี ร้อยละ 7.26 7) รักความเป็นไทย มีคะแนนในระดับดี ร้อยละ 26.76 และ 8) มีจิตสาธารณะ มีคะแนนในระดับดี ร้อยละ 16.86 ซึ่งจากผลการทดสอบไม่มีนักเรียนที่มีคะแนนอยู่ในระดับดีเยี่ยม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 : 180 – 182) ถ้าหากนักเรียนได้รับการปลูกฝัง เสริมสร้างพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับวัย เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และในการปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะของเด็กนั้น ควรให้เด็กได้มีโอกาสสำรวจตนเอง ยอมรับ และเข้าใจตนเอง มองตนเองในแง่ความเป็นจริงได้ถูกต้องเพื่อช่วยให้เด็กได้มองเห็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงตนเองไปในทางที่ดีตามศักยภาพที่เขามีอยู่ สอดคล้องกับ อาจอง หุมสาย ณ อยุธยา

(2550 : 18) กล่าวว่า นโยบายในขณะนี้คือ เร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ ดังนั้นทุกส่วนของการศึกษา ต้องมาเน้นเรื่องของคุณธรรม อย่างไรก็ตามพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของนักเรียนเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขอย่างจริงจัง แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการใช้การปฏิรูปการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา มีการปฏิรูปโครงสร้าง ปฏิรูปหลักสูตรซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืน มีการกำหนดลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนอย่างเด่นชัดก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างจริงจัง จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการลงมาถึงสถานศึกษา ตลอดจนครูผู้สอน บิดามารดา และผู้ปกครอง ต้องช่วยกันอย่างเข้มแข็ง และ อัครพงศ์ สุขมาตย์ (2553 : 4) กล่าวว่า การศึกษาแนวจิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านจิต และการคิดผ่านการฝึกปฏิบัติจากกิจกรรมที่หลากหลาย จนเกิดกระบวนการคิดใคร่ครวญด้วยจิตที่มีความเมตตากรุณา ทำให้จิตใจเปิดกว้าง สามารถทำความเข้าใจกับสิ่งต่างๆ จนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนเอง ความเมตตากรุณา และจิตสาธารณะสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญว่า นักเรียนและเยาวชนเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต จึงจำเป็นต้องมีการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นภายในตัวนักเรียนทั้งความรู้ และคุณธรรม การปลูกฝังบ่มเพาะให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรม จำเป็นต้องกระทำตั้งแต่วัยเด็ก และเป็นไปตามธรรมชาติ การหล่อหลอมต้องอาศัยระยะเวลาานพอ มีความอดทน และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้ปฏิบัติ และพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมที่เสริมสร้างปัญญา โดยใช้หลักเมตตาธรรมในการดำรงชีวิต ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มีอยู่ในตัวของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ การจัดทำร่างพุทธศาสตร์ และการพัฒนาพุทธศาสตร์ ซึ่งการมีพุทธศาสตร์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าจะนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ให้นักเรียนสามารถเผชิญกับปัญหาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปประยุกต์ใช้กับโรงเรียนต่างๆ ไป ตลอดจนจนเป็นแนวทางให้หน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำไปใช้เป็นสารสนเทศในการกำหนดนโยบายหรือวางแผนพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ร่างยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีลักษณะเป็นอย่างไร
2. ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจัดทำร่างยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1
2. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง / กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ระยะเวลา 1 การจัดทำร่างยุทธศาสตร์

1.1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำนวน 202 คน

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำนวน 174 คน

1.1.3 กลุ่มเป้าหมายการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) เป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ตามขนาดโรงเรียนเล็ก กลาง และใหญ่ ขนาดละ 3 โรงเรียน จำนวน 9 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวม 18 คน

1.2 ระยะเวลา 2 การพัฒนายุทธศาสตร์

1.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม วัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 รวมจำนวน 5 ท่าน

1.2.2 การประชาพิจารณ์ผู้มีส่วนได้เสีย (Public Hearing of Stakeholders) กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 1 รูป ผู้บริหารด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 7 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 6 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน ครู จำนวน 15 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 15 คน และ นักเรียน จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 76 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นแนวทางการบริหารจัดการในการปฏิบัติงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และมีกลไกที่สำคัญในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ที่สอดคล้องกับสภาพและปัญหาภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกองค์กร เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม และเป็นแนวทางที่สามารถทำให้องค์กรมีความก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

2.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) ความซื่อสัตย์ สุจริต 2) ความมีวินัย 3) ความประหยัดคอบออม อยู่อย่างพอเพียง 4) ความขยันหมั่นเพียร 5) ความกตัญญู กตเวที และ 6) ความรับผิดชอบ

3. ระยะเวลาที่ทำการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ดังนี้

3.1 ระยะที่ 1 การจัดทำร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ระหว่างเดือนเมษายน 2555 ถึง เดือนมิถุนายน 2555

3.2 ระยะที่ 2 การพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2555 ถึง เดือนพฤศจิกายน 2555

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนายุทธศาสตร์ หมายถึง แนวทางการบริหารจัดการในการปฏิบัติงานขององค์กร เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และมีกลไกที่สำคัญในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ที่สอดคล้องกับสภาพและปัญหาขององค์กรภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกองค์กร เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม และเป็นแนวทางที่สามารถทำให้องค์กรมีความก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในที่นี้หมายถึงแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยมีปัจจัยการส่งเสริม การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง ลักษณะ และความต้องการให้นักเรียนมีพฤติกรรมแสดงออกในทางที่ถูกต้องดีงาม เหมาะสม สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนาชีวิต และเกิดความสุขในสังคม

2.1 ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้องประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ และยึดมั่นในความสัตย์จริง และในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม มีความซื่อตรง และมีเจตนาที่บริสุทธิ์ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ

2.2 ความมีวินัย หมายถึง คุณลักษณะการแสดงออกของผู้ที่ประพฤติ และปฏิบัติตนในการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมจนเป็นปกติวิสัย และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2.3 ความประหยัดอดออม อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะพฤติกรรม การแสดงออกของผู้ที่ประพฤติและปฏิบัติตนที่แสดงถึงการรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน ทรัพยากร และสิ่งของเครื่องใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ มีเหตุผล รอบคอบระมัดระวัง รู้จักทำ บัญชีรายรับ รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

2.4 ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ และรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงาน ด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดด้วยความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงาน

2.5 ความกตัญญู กตเวทิต์ หมายถึง คุณลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรู้ และการยอมรับในบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อตนแล้วมีความพยายามในการตอบแทนบุญคุณ แสดง ความนับถือ ยกย่องผู้มีพระคุณอย่างสม่ำเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง และการปฏิบัติตน ให้ผู้มีพระคุณสุขใจ และอิ่มใจ

2.6 ความรับผิดชอบ หมายถึง คุณลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจ มุ่งมั่นต่อหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียน และการเป็นอยู่ของตนเอง และผู้อยู่ ในความดูแล ตลอดจนสั่งคมอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ขอมรับผลการกระทำทั้งผลดี และผลเสียที่เกิดขึ้น รวมทั้งพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุง การปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

3. นักเรียน หมายถึง นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ครู หมายถึง ผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. ผู้บริหารการศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหรือ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

7. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ นักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษานโยบาย การจัดการเชิงยุทธศาสตร์ แนวคิด ทฤษฎี และหลักการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียน จากการวิเคราะห์สังเคราะห์ที่แนวคิด และทฤษฎีเบื้องต้นของการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ด้านวิชาการ

1.1 ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

1.2 ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์องค์การที่สามารถประยุกต์ใช้จากกระบวนการวิจัยที่นำมาใช้การวิจัยครั้งนี้

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สามารถนำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจการตัดสินใจ เพื่อให้การจัดการศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแห่งอื่นๆ สามารถนำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้มีอำนาจการตัดสินใจ เพื่อการประยุกต์ใช้ให้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้เช่นกัน

2.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแห่งอื่น และหน่วยงานทางการศึกษาอื่นๆ สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยที่นำมาใช้การวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาได้